

Dagboek van een dominee in Jorwert
(Hinne Wagenaar, 19-25 april 2020)

In tijden van Corona

Zondag 19 april 2020

De zondag is voor ons een dag van structuur en traditie. In 'gewone-tijden' ga ik op zondag meestal voor in een (of twee) kerkdiensten. In 'corona-tijden' is dat niet aan de orde. Maar de vaste regelmaat proberen we vast te houden. We ontbijten met twee gekookte eieren en kijken naar een kerkdienst. Ik kan trouwens nog steeds niet goed wennen aan een kerkdienst op TV. Ik merk dat de feeling van een kerkdienst bij mij sterk mede bepaald wordt door de ruimte van het gebouw en de fysieke verbinding met andere mensen. Hoewel wij in 'gewone-tijden' op zondag ook graag wandelen, is dat in 'corona-tijden' nog belangrijker geworden. Vandaag hebben we 15 km gelopen. Dat was heerlijk, hoewel we wel behoorlijk strijd hebben geleverd met de straffe wind.

Gister schreef ik dat de post twee Willibrord-boeken kwam brengen. Ik kreeg deze week weer de vraag waarom ik me in vredesnaam bezig houd met deze missionaris uit een ver verleden (Willibrord leefde van 658 tot 739). Daar moest ik weer even goed over nadenken. Het is voor mij, denk ik, begonnen toen ik doceerde in Kameroen (1998-2002). Mijn studenten vroegen, in het kader van de colleges Afrikaanse theologie, waarom mijn 19^e eeuwse voorgangers-missionarissen altijd zo negatief waren geweest over de inheemse cultuur en tradities in Kameroen. De studenten vroegen mij: 'Waarom waren onze taal, onze cultuur en religie, onze namen, onze kleren, onze architectuur, onze instrumenten en liederen, onze manier van bidden, onze vorm van relaties en huwelijk niet goed genoeg? Waarom moesten wij, de ontvangers van het evangelie, alles achter ons laten en worden zoals onze blanke-westerse voorbeelden? Waarom waren onze voorouders en hun tradities niet goed genoeg? Het heeft ons in de onmogelijke situatie gebracht dat wij geen Afrikaanse identiteit meer hebben, maar tegelijk ook geen blanke westerlingen kunnen zijn. Wij zijn beland in een culturele en religieuze schizofrenie!' Die vragen waren lastig te beantwoorden. Want mijn studenten vroegen geen historisch antwoord, maar een statement van mijn kant. We hebben er vaak en lang over gesproken. Uit het feit dat ik Afrikaanse theologie doceerde, werd hen duidelijk dat ik met hen wilde zoeken naar nieuwe wegen. De hoofdvraag daarbij was: 'Hoe kunnen we in de 21ste eeuw authentiek Afrikaan zijn en tegelijk authentiek christen?'

Ik werd door hun vragen geconfronteerd met een lacune in mijn kennis jegens mijn eigen geschiedenis. Hoe was het Christendom eigenlijk in mijn eigen Friese land(en) gebracht? Wat was de houding van de missionarissen toen geweest tegenover de tradities van mijn eigen 'stam'? Was die houding van de missionarissen in de zevende en achtste eeuw net zo negatief als van de missionarissen in de koloniale tijd in Kameroen? Tijdens één van de colleges vertelde ik mijn studenten dat de missionarissen misschien wel zo negatief waren geweest, omdat het 1000 jaar geleden net zo gegaan was in Europa. Dat ook in Europa de zendingsgeschiedenis een geschiedenis is geweest van macht, overheersing en verovering. Ik zei: 'Misschien is dit bij mijn eigen (Friese) stam net zo gebeurd. Misschien moet ik jullie vragen ook gaan stellen ten opzichte van mijn eigen geschiedenis.'

Terug in Nederland besloot ik de zendingsgeschiedenis van de Friese landen te bestuderen. Sindsdien pak ik dit onderwerp op zodra ik weer wat ruimte heb voor studie. En dan probeer ik te achterhalen wat er gebeurde in de zevende en achtste eeuw in de Friese landen. In de jaren 2005-2006 heb ik enkele artikelen gepubliceerd over de grote missionaris Bonifatius, die in Friesland is omgekomen in 754. Rond 2011 verschenen een paar artikelen over een andere belangrijke missionaris in Noord Nederland: Liudger. Het is nu dus hoog tijd voor een volgende missionaris die heel belangrijk is geweest voor de Friese Landen, namelijk Willibrord, de eerste aartsbischop van de Friezen. Ik benader hem, net als de andere missionarissen met een zekere argwaan. Hoe moet het voor de Friezen geweest zijn om deze missionarissen te ontvangen? Brachten ze het evangelie? Of was er veel meer aan de hand? Bonifatius en Liudger zijn tijdens mijn eerdere studie niet in mijn achting gestegen. Maar ik denk dat mijn houding ten opzichte van Willibrord positiever zal zijn. Wordt vervolgd, hier ben ik nog lang niet klaar mee. De vragen van mijn Kameroense studenten blijf ik met me meedragen.

Maandag 20 april 2020

Vandaag kan ik niet anders dan de loftrompet steken over het gevolgelte des hemels. In moderne vertalingen staat dat God op de vijfde dag van de schepping deze woorden sprak: 'Het water moet wemelen van de levende wezens, en boven de aarde, langs het hemelgewelf, moeten vogels vliegen. En de vogels moeten talrijk worden, overal op aarde.'

Tegenwoordig hebben de vogels het zwaar te verduren. Maar toch is er vandaag vreugde te beleven! Er zijn gelukkig een paar paartjes Kieviten begonnen met nestelen in 'mijn' nazorggebied. Maar er is meer vreugde vandaag. De skriezen beginnen nu met het leggen van eieren. Het eerste grutto-ei vandaag gevonden. Dan zie ik de eerste zwaluwen. Ze zijn terug uit verre streken. Dat zijn ze al langer, maar hier in Jorwert zie ik de boerenzwaluwen pas vandaag. En dan gebeurt het, ik moet plassen en zoek een plekje aan de oever van de Jorwerter vaart. Aan de overkant vliegt een Kievit vrouwtje van haar nest, daardoor mis ik het grote moment bijna. Maar vlak voor mij vliegt heel rustig en statig een bruine vogel met een lange dikke nek op uit het water. Onmiskenbaar een roerdomp. Ik vergeet te plassen, het is alsof de tijd stilstaat. De roerdomp neemt de tijd en vliegt heel rustig richting de spoorbrug. 'Ik bin út 'e skroeven, sa bliid.' Een keer eerder zag ik een 'reiddomp'. Dat was in het riet aan de IJsselmeerkust in Gaasterland. Dat hoorde toen bij de weilanden van onze boerderij. Ik denk dat ik 8 jaar was, dat is nu 50 jaar geleden! Deze dag verdient een gedicht dat herinnert aan de vijfde dag in Eden. Tamme Hooijenga (1904-1986) schreef dit in zijn gedicht 'Burgumermar':

Om de mar de smûke paden,
oeral bloeit de wylde roas.
De rook van kamperfoelje
is in woldied yn de noas.
Jûns, yn 'e moanneskyn,
falle alle frosken yn
mei it gealtsje en de reiddomp
en de koekoek op 't Heechsân.
Feint en faam stean stil en harkje,
hâlde elkoar by de hân,
fiele, as it earste pear,
har op 'e nij yn Edens sfear.

Eppie Dam (gearstalling), *Oer de wjuk. Fryslâns moaiste fûgelpoëzy* (Bornmeer/Tresoar, 2013, p. 75)

Dinsdag 21 april 2020

De persconferentie van premier Mark Rutte samen met RIVM-directeur Jaap van Dissel lijkt vandaag het hoogtepunt van de dag te zijn. Nederland zit aan de buis gekluisterd. Wanneer ze opkomen roep ik aan Sietske: 'De spelers komen het veld op', waarop zij adrem antwoordt: 'Begint het Wilhelmus al?'

Rutte doet het weer goed. Hij is persoonlijk en zakelijk. Maar zijn boodschap is lastig. Voor kinderen onder de 12 jaar komt er verlichting wat betreft school en sport. Maar de scholen beginnen pas weer op 11 mei. Dat duurt nog drie weken. En geen (sport) evenementen tot 1 september. Ook geen Wilhelmus dus! Wat betekent dat voor ons, kerken en spirituele organisaties? Het gaat voor ons nog we even duren. Wij hebben bovengemiddeld te maken met kwetsbare mensen en bovendien moeten we het hebben van de verbinding. Niet alleen van de verbinding met boven, maar in onze bijeenkomsten ook vooral van de verbinding onderling. Ik ben bang dat het voor ons allemaal nog wel kan duren tot na de zomer. Aiaiaia.

Vandaag een paar mooie maar stevige gesprekken gehad. Dan kan op afstand best goed, zowel zittend alsook wandelend op anderhalve meter. Heerlijk om dat zo te kunnen doen. Vanmiddag was ik in Leeuwarden bij de bloedbank. Eerst nog even een boodschap doen op de Schrans. Het is er druk, alle winkels open. Het lijkt wel weer 'normaal'. Bij de bloedbank is het wel anders dan anders, maar relaxed als altijd. Eerst verplicht handenwassen, daarna de 'intake' en vervolgens de vragenlijst invullen. De artsen en verpleegkundigen dragen nu mondkapjes.

Toen ik 15 jaar geleden een test onderging als bloeddonor, kreeg ik een negatief advies omdat ik nog sporen van malaria in mijn bloed had. Malaria bindt zich aan hemoglobine en dus mocht ik wel plasmadonor worden. Bij een plasmadonatie krijgt de donor de rode bloedcellen (incl. hemoglobine) weer terug. Vandaag hebben ze 800 cc. plasma bij me afgenomen. Het hb gehalte is goed. Mijn bloeddruk duidelijk lager dan de vorige keer. Zou deze coronacrisis goed zijn voor mijn bloeddruk? Hoe dan ook, ik roep iedereen graag op om bloed of plasma te doneren. In deze tijd van crisis wil iedereen wel iets goeds doen. Geef je dan op bij de bloedbank. Word bloeddonor en red levens! (<https://www.sanguin.nl/>)

Woensdag 22 april 2020

Vandaag geen kleasterochtend maar wel aandacht voor bezinning, zoals elke woensdag. In deze periode na Pasen wordt het Bijbelverhaal gelezen uit Johannes 21, 1-14. Het gaat over de vrienden van Jezus, die na zijn dood zich teleurgesteld weer wijden aan hun oude leven: vissen. Maar ondanks al hun inspanningen levert het geen vangst op. Het leven wordt beschreven als een tekort. Die nacht moeten ze hun (levens)netten over een andere boeg gooien. De volgende ochtend staat er iemand, het blijkt Jezus te zijn, op de wal. Hij staat bij een houtskoolvuur met brood en vis. En hij vraagt of ze van de vis willen halen die ze gevangen hebben. Dan zegt hij: 'Kom en eet.'

Wie weet maak je vandaag je eigen kleaster-kuier? Of mijmer je liever thuis of in de tuin? Bij deze Bijbeltekst schilderde de Chinese kunstenaar He Qi het bijgevoegde schilderij. Ter bezinning vandaag: 'Wat zie je in het schilderij? Waar blijft je aandacht bij hangen? Op welke manier gaat het in dit verhaal en dit schilderij over jou?'

Donderdag 23 april 2020

Het is een prachtige ochtend. Ik zing met de vroege vogels, ik bid voor de wereld en sport voor mijn gezondheid. En voor het ontbijt spuug ik speeksel in een buisje van Y23andMe. Ik heb gisteren een doosje met toebehoren thuis ontvangen van dit dna onderzoeksbedrijf. Het onderzoek van mijn speeksel moet antwoord bieden op mijn afkomst en identiteit. Al jaren ben ik bezig met vragen rondom identiteit. Ook theologisch vind ik dat een belangrijke vraag. Ben ik wie ik genetisch ben? Ben ik wie in geworden ben? De grote vraag is steeds weer: nature or nurture (natuur of opvoeding). Ik ben er zolangzamerhand wel van overtuigd dat beide aspecten een belangrijke rol spelen. Meer nog, ik denk dat je binnen 'nature en nurture' keuzes kunt maken. Je kiest uiteindelijk je identiteit. Mijn identiteit bestaat uit meerdere lagen: ik ben een witte, hetero man. Maar ik ben ook een kind van mijn ouders, partner van mijn vrouw én vader van onze kinderen. Ik ben christen en dominee. Schrijver én vriend. Ik ben Fries, Nederlander én wereldburger. Ik beweeg me heen en weer tussen de identiteiten. De ene keer meer dit, de andere keer meer dat. Vaak medere naast en door elkaar.

Maar toch ben ik wel benieuwd naar mijn nature-kant, mijn genetische gegevens. Dat kan tegenwoordig onderzocht worden. Ik denk altijd dat ik door en door Fries ben. Al mijn voorouders komen uit de Friese boerenwereld. Maar dat weet ik natuurlijk alleen maar van een paar generaties terug. Ja, en dat wij via mijn moeders kant een verbinding hebben met een oud Fries adelijk geslacht. Met dit onderzoek van Y23andMe kunnen ze de sporen tot wel 1000 jaar terug natrekken. Ik vermoed dat ik niet veel genetische diversiteit in me heb. Maar stiekem hoop ik dat er meer diversiteit door mijn aderen stroomt. Ik zal het over een aantal weken weten.

Verder een enorme baaldag. Het blijkt dat een van mijn e-mailaccounts (mijn belangrijkste) geen berichten meer doorgeeft. En het lukt me niet om het te fixen. Daar kan ik slecht tegen. Ik kan dit niet loslaten en dus verdoe ik mijn hele middag met het zoeken naar een oplossing. Gelukkig helpt Jelle Waringa mij later op de middag. Hij raadt mij aan om eerst mijn outlook programma te vervuilen voor het eM Client emailprogramma. Dat heb ik gedaan en het werkt!

Het is nu vroeg in de avond en ik ga zo samen met Sytze en Jurjen op gepaste afstand een biertje drinken en een sigaar roken in de pastorietuin van Winsum.

Vrijdag 24 april 2020

Het zijn vreemde tijden. Het lijkt alsof de verhoudingen totaal zoek zijn. Het hoogste begrotingstekort buiten oorlogstijd wordt zojuist aangekondigd door minister Hoekstra van Financiën: 'Het kabinet houdt dit jaar rekening met een historisch hoog begrotingstekort van 92 miljard euro. Dat is 11,8 procent van het bruto binnenlands product (bbp). Dat is enorm, dit is een crisis zonder precedent.'

Tegelijk heeft het kabinet vandaag ook bekend gemaakt hoe ze willen omgaan met de stikstofcrisis. De komende 10 jaar (!) wordt hier 5 miljard voor uitgetrokken. Daaruit moeten zowel het herstel van kwetsbare natuur betaald worden, alsook de maatregelen voor stalverduurzaming én de uitkoop van boeren. En op het moment dat ik dit dagboek schrijf, wordt bekend gemaakt dat het kabinet AirFrance-KLM wil ondersteunen met 2 tot 4 miljard. Ik begrijp er helemaal niets van. In 2019 had AirFrance-KLM een winst van 1.1 miljard. En nu moet dit milieubelastende en fors bonusuitkerende bedrijf steun krijgen van de overheid? Dit toont volgens mij aan dat de verhoudingen totaal zoek zijn. Men lijkt bovendien uit te zijn op een herstel van de situatie van vóór de coronacrisis i.p.v. de kansen te grijpen tot een vernieuwing van de economie. 5 miljard in 10 jaar voor de stikstofcrisis tegenover 2-4 miljard voor een luchtvaartmaatschappij? Dat belooft niet veel goeds voor de periode na de corona-crisis.

Ondertussen gaat ons leven gewoon door. We functioneren op een lager tempo. En het doet ons goed! Ik vraag me af hoe ik die eerdere drukte vol heb gehouden. Het is nu een tijd van herstel en bezinning. Een incubatie-tijd voor wat nieuw geboren wil worden. Een tijd van rustig afwachten, wachten op creativiteit. Ervaren wat er echt toe doet: ons leven in alle eenvoud, onze vrienden en familie, de lente die ontspruit aan moeder aarde, onze gezondheid. 'God liefhebben boven alles en je naaste als jezelf.'

Vorig najaar kwam mijn boek '*Zalige eenvoud*' uit, een pleidooi voor een eenvoudig leven naar de zaligsprekingen van Jezus. Ik wens dat de toekomst na de corona-crisis gericht is op een dergelijke zalige eenvoud.

Segene: de earmen fan geast,
want harres is it keninkryk fan de himel.

Segene: wa't treurje,
want sy sille treaste wurde.

Segene: de sêftmoedigen,
want sy sille de ierde ervje.

Segene: wa 't honger en toarst hawwe nei gerjochtichheid,
want sy sille sêde wurde.

Segene: de barmhertigen,
want sy sille barmhertichheid ûnderfine.

Segene: wa't suver fan hert binne,
want sy sille God sjen.

Segene: de fredestichters,
want sy sille bern fan God neamd wurde.

Segene: wa't ferfolge wurde om 'e gerjochtichheid,
want harres is it keninkryk fan de himel.

Zaterdag 25 april 2020

Door de week krijgen wij geen papieren krant meer, maar op zaterdag wel. Ik houd ervan om op zaterdag de dag te beginnen met een papieren krant bij het ontbijt. Maar ik ben te vroeg, de kranten zijn er nog niet. Dus dan eerst het andere ochtendritueel: gebed, zang en fitness. Als ik buitenkom is het stiller dan anders. De wind is gaan liggen, de vogels zijn stil en als ik omhoog kijk zie ik dat de hemel bewolkt is. Ik geloof dat dat deze maand nog niet eerder zo was. Wie weet krijgen we vandaag, dit weekend of volgende week regen? De natuur snakt naar regen!

In de krant lees ik dat Marjan Minnesma, directeur van Urgenda, lovende woorden heeft voor de klimaatmaatregelen van het kabinet. Ze is blij dat het kabinet dit jaar, op het nippertje, wil voldoen aan het Urgenda-doel. En dat bovendien 30 van de 54 maatregelen die Urgenda zelf aandroeg, worden overgenomen. Ik heb Marjan Minnesma hoog zitten en dus ben ik blij met haar positieve woorden. Maar ik blijf er verbaasd over met hoeveel gemak er plotseling miljarden worden uitgegeven, terwijl dat kort geleden voor klimaat- en duurzaamheidsmaatregelen nauwelijks mogelijk was.

Vandaag de eerste woorden geschreven van het Willibrord artikel. Lastig om het goede begin te vinden en de juiste toon te treffen. De titel zal worden: 'Willibrord, Fresonum genti archiepiscopus?' (Willibrord, aartsbisschop van het Friese volk?).

Vandaag ook het boek *Trace Elements* van Donna Leon uitgelezen. Ik houd van de thrillers van Donna Leon die zich allemaal afspelen in Venetië. Dat is de enige reden dat ik haar boeken lees. Bij het lezen verlang ik vaak naar

Venetië, waar ik in 2018 gewerkt heb aan mijn vorige boek. Venetië is trouwens al op slot sinds 23 februari, toen daar voor het eerst het coronavirus werd geconstateerd. Dat was uitgerekend tijdens het zo beroemde Venetiaanse carnaval dat voorafgaat aan de kerkelijke vastenperiode (dit jaar op 26 februari, as-woensdag). Intussen gaat het in Italië weer wat beter. Fase 2 is in delen van Italië al vrijgegeven (dat is de fase ná de ongekende totale lockdown, waarin de Italianen hun woning alleen uit mogen als dat moet voor hun werk of om boodschappen te doen). In Venetië gaat fase 2 in per 27 april of per 4 mei. Een Nederlander in Venetië schrijft vandaag: 'Wat wij Venetianen vurig hopen is dat, wanneer deze situatie voorbij is, reizigers weer snel naar onze stad komen. Een ding is zeker, de Venetianen zullen je met open armen ontvangen en waarschijnlijk sympathieker zijn dan ze ooit waren. Wat Venetië deze maand(en) doet? Venetië wacht. De Venetiaanse leeuw wacht op betere tijden.'

De Venetiaanse leeuw wacht op betere tijden